

BAKTERIYAL INFEKSIYALAR TUFAYLI INSON ORGANIZMIDA KELIB CHIQUADIGAN KASALIKLAR VAULARNING TIBBIYOTDAGI ROLI

Muxtorov Akbarxuja

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bacterial infeksiyalar (stafilakokk, streptokokk, defteriya, meningokokk) tufayli inson organizmida kelib chiqadigan kasalliklar (sil, defteriya, scarlatina) ga yoritib beriladi, va ularning etiologiyasi va patogeneziga alohida urg'u beriladi.*

Key words: *stafilakokk, streptokokk, defteriya, meningokokk, scarlatina, sil, defteriya, bacterial infeksiya.*

KIRISH

Infeksion kasalliklar — patogen mikroorganizmlar (bakteriyalar, viruslar, eng sodda jonivorlar) ning kishi, hayvon va o'simlik organizmiga kirib ko'payib, zararli ta'sir ko'rsatishi natijasida kelib chiqadigan kasalliklar. Inson organizmida bakteriyalar tomonidan qo'zga'tiladigan yuqumli kasalliklar esa- bacterial infeksiyalar deb ataladi. Infeksion kasalliklarning asosiy sabablari 19-asrning 2-yarmida L. Paster, R. Kox, I. I. Mechnikov kabi olimlarning ishlari bilan isbot qilindi. Bacterial infeksiyalarning organizmga tushishi ham turlicha bo'ladi. Infeksion kasalliklar kelib chiqishi organizmga kirgan patogen mikroblarning soniga, virulentligiga, kirgan joyiga, kishining yoshiga, infeksiyaga moyilligiga, shuningdek, mikroblarning atrofida tashqi muhit sharoitiga (noqulay sharoitda mikroblarning virulentligi kamayadi) bog'liq. Infeksion kasalliklarning o'tishida

1. Inkubatsion davr,
2. Kasallik simptomlarining paydo bo'lish va oshib borish davri,
3. Kasallik avjiga chiqqan davr,
4. Kasallikning so'nish davri va
5. Sog'ayish davri farq qilinadi.

Infeksion kasalliklarning har birida shu davrlarning o'ziga xos xususiyatlari bor. Infeksion kasalliklarni aniqlashda kasallikning klinik belgilari, laboratoriya tekshirish natijalari va epidemiologik ma'lumotlar asos qilib olinadi. Bemorlar maxsus jihozlangan infeksion kasalxonalarda davolanadi. Infeksion kasalliklarga qarshi kurashda profilaktika tadbirlari hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Material va usullar. Bacterial infeksiyalarning o'ziga xos xususiyati shundaki, hayot faoliyati davomida va bakteriyalar o'limidan so'ng toksinlar chiqadi, bu yallig'lanish, intoksikatsiya va to'qimalarga zarar etkazadi. Bacterial infeksiyalar immunitetning pasayishi yoki bemor yoki bakterial tashuvchining infeksiyasi natijasida organizmning o'z mikroflorasini faollashishi tufayli rivojlanadi.

Bakteriyalar hujayrasining shakli qarab:

cocci - to'p shakliga (stafilokokklar, streptokokklar, meningokokklar) ega;
tayoq - tekis yoki tayoq shakllari (E. coli, shigella, tubercle bacillus va boshqalar);
qip-qizil bakteriyalar - shaklida xuddi shilliq qavatining spirali (leptospira, xira treponema va boshqalar);
buzg'unchi bakteriyalar - hujayra flagellumida (cholera vibrio);
shaklini o'zgartiradigan bakteriyalar - hujayra devori bo'lmagan mikroorganizmlar, hujayralardagi parazitizatsiya (mikoplazmalar).

Bundan tashqari bakteriyalar yuqish mexanizmiga ko'ra:

1. O'tkir ichak bakterial infeksiyalari, asosan, fekal-og'iz yo'li orqali yuboriladi (salmonellosis, ich terlama, dizenteriya, oziq-ovqat zaharlanishi, kampilobakterioz va boshqalar).

2. Nafas olish yo'llarining bakterial infeksiyalari - uzatuvchi aspiratsiya yo'li (sinusit, tonsilit, pnevmoniya, bronxit va boshqalar).

3. Bakterial teri infeksiyalari (flegmon, furunkuloz, gidradenit va boshqalar).

4. Qondagi bakterial infeksiyalar (tularemia, o'lat, isitmasi va boshqalar).

Bakterial infeksiyalarning belgilari :

Turli bakteriyalar tomonidan kelib chiqqan, tana va organlarning turli qismlariga ta'sir ko'rsatadigan infeksiyalarning mahalliy belgilari juda aniq. Biroq, bakterial infeksiyalarning aksariyat holatlariga xos bo'lgan bir qator umumiy ko'rinishlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- a. tana haroratining ko'tarilishi;
- b. sovuqlik;
- c. umumiy zaiflik, buzuvchilik;
- d. ishtahaning etishmasligi;
- e. Bosh og'rig'i;
- f. ko'ngil aynish;
- g. qusish;
- h. terlash.

Laboratoriya tashxisida bakterial infeksiya odatda quyidagi belgilar bilan ifodalanadi:

- a. Leykotsitoz (leykotsitlar sonining ko'payishi);
- b. neytrofiliya (neytrofil granulotsitlarda o'sish);
- c. Leykotsit formulasini chapga siljitish;
- d. eritrositlardagi sedimentatsiya tezligi oshishi;
- e. qonda C-reaktiv oqsil kontsentratsiyasi sezilarli darajada oshishi.

Tadqiqot natijasi: tadqiqot natijasi shuni ko'rsatadiki, defteriya, skarlatina, sil, zaxm kabi bakterial infeksiyali kasalliklar insonlarda tez-tez uchrab turadi. Shulardan defteriya boshilliq pardalar, asosan yuqori nafas yo'llari shilliq pardalarida fibrinoz yallig'lanish boshlanishi va kasallik qo'zg'atuvchisining ekzotoksini ta'sirida umumiy intoksikatsiya bo'lishi bilan ta'riflanadigan o'tkir infeksiyon kasalliklar jumlasiga kiradi. Difteriya qo'zg'atuvchisi Klebs — Leffler basillasidir. U tashqi muhitda ancha keng tarqalgan.

Odamlarning tomog'i, ichagi, terisida va jarohatlar yuzasida ko'p topiladi (basilla tashuvchanlik). Difteriya tayoqchasi o'ziga xos ekzotoksin ishlab chiqaradi-gan korinobakteriyalar guruhiga kiradi. Bu ekzotoksini difteriya qo'zg'atuvchisi virulentligining asosiy omilidir. Patologik anatomiyasi infeksiya darvozalarida ro'y beradigan mahalliy o'zgarishlar va turli ichki organlarda boshlanadigan jarayonlardan tarkib topadi. Mahalliy o'zgarishlar, ayniqsa bodomcha bezlari, yumshoq va qattiq tanglay, halqum devorida ro'y beradi. Ular og'iz, burun, burun--halqum bo'shlig'ida ham bo'lishi mumkin. ba'zan difteriya pastga tu-shib, hiqildoq, traxeya, yirik va mayda bronxlar-ga ham o'tadi. Hiqildoq, traxeya va bronxlarning krupoz--difteritik zararlanishi. Dif-teriyada hammada tipik tarzda zararlanadigan joylar tomoq, burun, hiqildoq, traxeyadir. Kasallikning ko'z kon'yunktivasi va shox pardasida, qin shilliq pardasida, badan te-risida ham bo'lishi uncha tipik emas deb hisoblanadi. Eng og'ir asoratlari jumlasiga nafas bo'-g'ilishi, miokarditlar (parenximatoz va interstisial miokardit), periferik falajlar (toksik nevritlet) kiradi. Toksik ne-vritlar mahalida pastki hiqildoq nervi, qovurg'alararo nervlar, diafragma nervi va yurakni innervatsiyalovchi mexa-nizmlar falajlari katta xatar tug'diradi, chunki bu o'zgarishlar yurak, hiqildoq muskullari, qovurg'alararo mus-kullari, diafragma muskullarining falaj bo'lishiga olib kelishi mumkin. Buyrakda nefrotik sindrom boshlanishi mumkin. Bundan tashqari pnevmoniya, otit, yiringli limfadenit ham uchrashi mumkin.

Skarlatina (qizilcha) asosan bolalarda uchraydigan o't-kir infeksiyon kasallik bo'lib, ko'pincha tomoqda yallig'-lanishga doir o'zgarishlar ro'y berishi, sezilarli intoksikatsiya boshlanib, badan terisiga toshma toshishi bilan ta'riflanadi. Skarlatina qo'zg'atuvchisi A guruhiga kiradigan beta--gemolitik streptokokkdir, u nazo-faringit, angina, saramas, streptodermiya, flegmonaga ham sabab bo'lishi mumkin. Skarlatinada kasallikni yuqtiradigan manba shu kasal-lik bilan og'rig'an bemor va bakteriya tashuvchidir. Kasallik qo'zg'atuvchisi asosan havo-tomchi yo'li bilan yuqadi. Bolalar ikki yoshdan to etti yoshgacha bo'lgan mahalda bu kasallikka hammadan ko'ra ko'proq moyil bo'ladi. Beta-gemolitik strep-tokokk odam yo'talgan, aksirgan va gaplashgan mahalda to-moq va burun-halqum shilliq pardasi sekreti bilan birga atrofdagi muhitga chiqadi. Infeksiyaning kirish darvozalari tomoq va halqumning shilliq pardasidir. Kamdan-kam hollarda kasallik qo'z-g'atuvchisi shikastlangan teri yoki jinsiy organlarning shil-liq pardasi orqali ham organizmga kirishi mumkin. Skar-latina patogenezining bir-biriga mahkam bog'langan uchta asosiy qismi: toksik, septik va allergik qismlari tafovut qilinadi. Kasallikning inkubatsion davri 1 kun-dan 12 kungacha davom etadi. Tipik hollarda kasallik harorat ko'tarilishi, qayt qilish va yutish vaqtida og'riq se-zilishi bilan birdan boshlanadi. Mahalliy o'zgarishlarni tabiatiga qarab skarlatinaning yengil, o'rtacha og'ir va og'ir xillari tafovut qilinadi. Hammadan ko'p uchraydi-gan yengil xilida tana harorati o'rtacha ko'tarilib, intoksi-kaiiya alomatlari sust ifodalangan bo'ladi. Faqat kataral angina boshlanadi. Toshma bo'lmasligi mumkin. Ichki organ-larda qanday bo'lmasin funksional yoki struktura o'zgarish-tari bo'lmaydi. O'rtacha og'ir xilida kasallikning hamma alomatlari yaq-qol bilinib turadi. Tana harorati 39° gacha ko'tariladi. Bo-domcha bezlarining lakunalarida ko'pincha

nekrotik o'zgarish-tar topiladi. Asoratlar yengil xilidagiga qaraganda ko'p-roq uchraydi. Skarlatinaning og'ir xillariga juda kam uchraydigan gipertoksik va toksik skarlatina kiradi. Bular juda se-zilarli intoksikatsiya belgilari (yuqori harorat, qayta-qayta qusish talvasaga tushish, hushidan ketish, o'tkir tomir yetishmovchiligi) bilan o'tadi. Skarlatinaning gipertoksik xili kamdan-kam uchraydi va kasallikning xavfli turi bo'lib hisoblanadi.

XULOSA

Har qanday bakterial infeksiyaga qarshi profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqish va ularni amalda qo'llash insonlarni bakterial infeksiyalardan himoya qilishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Johonshoh E. et al. Miokard infarkti kelib chiqish sabablari va davolash chora tadbirlari //IQRO. – 2023. – T. 3. – №. 1. – C. 248-250.
2. Tohirova J. I. et al. VAKSINA OLIH TEXNALOGIYASI VA UNING AHAMIYATI //GOLDEN BRAIN. – 2023. – T. 1. – №. 3. – C. 256-260.
3. o'g'li Shernazarov F. F. et al. BAKTERIYALARNING IKKILAMCHI BIOLOGIK FAOL METABOLITLAR SINTEZ QILISH XUSUSIYATLARI VA ULARNING FARMASEVTIKADA QO'LLANILISHI //RESEARCH AND EDUCATION. – 2023. – T. 2. – №. 1. – C. 269-276.
4. Giyosovna S. D., Mansur o'g'li S. S., Izzatullayevna T. J. CICHORIUM INTYBUS KOCHATLARIDAN OLINGAN YANGI KISLOTA FOSFATLARINING KINETIK VA TERMODINAMIK TADQIQOTLARI //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2023. – T. 1. – №. 7. – C. 428-434.
5. Shodiyeva D. et al. HISTORY OF STUDY OF ENDOPHYTIC MICROORGANISMS //GOLDEN BRAIN. – 2023. – T. 1. – №. 14. – C. 20-29.
6. Tahirova J. et al. Insomnia problem causes of sleep disorder, help measures at home //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D8. – C. 521-525.
7. Tohirova J., Shernazarov F. Atherosclerosis: causes, symptoms, diagnosis, treatment and prevention //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D5. – C. 7-12.
8. Tohirova J., Shernazarov F. WAYS TO ELIMINATE DIABETES MELLITUS //Science and Innovation. – 2022. – T. 1. – №. 3. – C. 313-316.
9. Roziqul N., Mamatqulova F., Tahirova J. COMPARATIVE INDICATORS OF CELLULAR AND HUMORAL IMMUNE FACTORS IN GLOMERULONEPHRITIS AND METABOLIC NEUROPATHIES IN CHILDREN //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D6. – C. 182-184.
10. qizi Tohirova J. I., o'g'li Ibragimov B. I., o'g'li Shernazarov F. F. CONGENITAL HEART DISEASE-CAUSES, CLASSIFICATION, DIAGNOSIS, TREATMENT, COMPLICATIONS, CONSEQUENCES //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. – 2022. – T. 2. – №. 3. – C. 84-89.